

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ศึกษาคุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยว ศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ตลอดจนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและแก้ไขข้อจำกัดให้เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และแนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้มีจำนวน 760 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 16 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 63 คน ผู้ประกอบการภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจำนวน 138 คน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 303 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 240 คน จาก 8 จังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี สิงห์บุรี ลพบุรีและชัยนาท เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสังเกต คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการบันทึกแบบสังเกต ข้อมูลเชิงคุณลักษณะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าถ่วงน้ำหนัก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งไทยพุทธ ไทยรามัญ และไทยมุสลิม นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ และกีฬา และการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากเพื่อน/ญาติ ประเภทของการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เป็นที่สนใจ ได้แก่ การเที่ยวชมโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ รองลงมาได้แก่ การเที่ยวชมธรรมชาติ น้ำตก และการเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

2. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนในด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด ด้านการคมนาคม และสาธารณูปโภค และด้านการบริการ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละพื้นที่ โดยมี ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา **ด้านสินค้าทางการท่องเที่ยว** ประกอบด้วย แหล่ง โบราณสถานและประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และสินค้าที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นสินค้าหัตถกรรมและสินค้าทางการเกษตร **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** พบว่า มีการแลกเปลี่ยน ทางวัฒนธรรม ค่านิยมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชน ในท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ** ไม่โดดเด่นเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม พบว่า มีการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างชัดเจน **ด้านการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว** พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการเชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยวภายในจังหวัด สำหรับการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดยังมีน้อยมาก **ด้านงบประมาณ** ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณของแต่ละจังหวัด และงบประมาณของยุทธศาสตร์กลุ่ม จังหวัด งบประมาณดังกล่าวส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อดำเนินการด้านการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว **ด้านการมีส่วนร่วม** ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ประกอบการ มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับน้อย

3. คุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเลือกมาท่องเที่ยวในกลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนบน

คุณลักษณะหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเลือกมา ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ คุณลักษณะด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านลักษณะทางสังคม ด้านมิติทางศิลปวัฒนธรรม ด้านคุณค่าการเรียนรู้ และการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ ในภาพรวมพบว่า คุณลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อความนิยม ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 3.73$)

4. ศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนมีโดดเด่น ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เนื่องจากมีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันมา ยาวนาน และผูกโยงกับพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น มีความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ และ เอกลักษณะในวิถีชีวิตของชุมชน เป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมและงานหัตถศิลป์ ที่ทรงคุณค่า มีความสมบูรณ์ในภาคการเกษตร มีความสะดวกในการเดินทางเนื่องจากใกล้ กรุงเทพฯ สามารถส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ได้อย่าง หลากหลาย นอกจากนี้ยังมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก ทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

สำหรับข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ สินค้าทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนยังขาดจุดเด่น จุดขายทางการท่องเที่ยวรวมทั้งยังไม่สามารถสร้างแบรนด์ของสินค้าให้เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับสากลได้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดซึ่งเป็นเมืองผ่านเพื่อไปยังภาคเหนือของประเทศ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวโดยตรงมีน้อย สถานที่สำคัญบางแห่งยังไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดและนอกกลุ่มจังหวัดยังเชื่อมไม่สนิท และยังขาดความหลากหลายในการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ วิทยาศาสตร์และยุทธศาสตร์ของบางจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ยังไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวหรือไม่ได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นตัวจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้แก่จังหวัด

5. แนวทางการพัฒนาศักยภาพและปรับแก้ไขข้อจำกัดให้สามารถเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้ทั้งทางถนนและทางน้ำ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และยังเป็นการกระจายการท่องเที่ยวไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันควรให้ชุมชนได้ร่วมกันค้นหาจุดเด่นของตนเองเพื่อนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเน้นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อนำมาใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

6. แนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบูรณาการในระดับกลุ่มจังหวัดที่ควรดำเนินการได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ควรพิจารณาให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายที่มีชีวิต การสร้างเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวกับทุกภาคส่วน

การบูรณาการในระดับชุมชนและระดับจังหวัดที่ควรดำเนินการ ได้แก่ การหนุนเสริมให้ชุมชนได้ทบทวนศักยภาพของตนเองว่ามีของดีอะไรบ้าง ที่สามารถผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และควรมีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวที่ชัดเจนว่าจะมุ่งไปในทิศทางใด มีสิ่งใดบ้างที่ต้องได้รับการปรับปรุง พัฒนา และจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ตลอดจนการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในระดับชุมชน

ABSTRACT

176377

The aim of this research study on “Guidelines for the Development of Tourism : The Potential and Limitations of the Upper Central Plains Provinces” is to study the tourism situation and general conditions regarding the management of tourism in the aforementioned region ; to study the characteristics of tourists or the factors affecting their preferences ; to study the potential and the limitations with regard to developing tourism in the upper central plains provinces; and to determine the guidelines for developing its potential and solving any limitations in order to render the development of tourism possible, as well as to determine guidelines for integrating tourism within the upper central plains provinces. The population was made up of 760 individuals, consisting of 16 administrators and state officials involved with tourism, 63 community leaders, 138 related entrepreneurs, 303 local residents and 240 Thai tourists from 8 provinces in the upper central plains, i.e. Nonthaburi, Pathum Thani, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Ang Thong, Saraburi, Lop Buri, Sing Buri, and Chai Nat. The tools used to collect the raw data consisted of an interview form, a questionnaire, and an observation form. The researchers collected the data themselves by interviewing, questioning, and making notes on the observation form. The resulting qualitative data was then analyzed in the form of a content analysis. The quantitative data was analyzed using an SPSS program, and the statistics presented in the form of frequencies, percentages, standard deviation, and weighted values. The findings were as follows.

1. The tourism situation in the upper central plains provinces

Tourism in the upper central plains provinces consisted of historical and cultural tourism, archeological sites, nature tourism, the local way of life and local wisdom, especially the varieties of ethnic groups, i.e. Buddhist Thais, Mon Thais, and Muslim Thais. In addition, there was also a drive to promote agricultural tourism, recreational and sports tourism, and academic tourism. Tourists traveled to the upper central plains provinces for the purpose of relaxation. They received information

regarding tourism in the area from their friends or relatives. The types of tourism and tourist activities they favored were as follows: visits to archeological sites and places of historical interest, followed by visits to places of natural beauty, waterfalls, and to see arts, culture, and traditions.

2. The general condition governing the management of tourism in the upper central plains provinces

The management of tourism in the upper central plains provinces may be summarized as follows.

With regard to the physical aspect of tourism areas, public relations and marketing, transportation, infrastructure, and services, it was found that most of the tourist attractions were the responsibility of each area in which they were located, with related government agencies acting as advisors. With regard to tourism attractions, they consisted of archeological sites and historical sites, religious shrines, and souvenirs, to promote tourism, such as arts and crafts and agricultural products. With regard to the social and cultural aspects of tourism, it was found that there was cultural exchange. Other values resulted in changes, both positive and negative, in society and the culture of local residents. As regards the management of natural resources, this proved to be unexceptional. However, it was found that there was clear support in building up the tourists' attitude regarding environmental conservation. With regard to travel links, it was found that these consisted mainly of routes linking destinations within each province ; links between the provinces were minimal. As regards budget, most of the budget came from each province and from the budget of the whole group of provinces. This budget was used for the marketing and development of tourist attractions. In terms of participation in managing tourism in these areas, it was found that community leaders and entrepreneurs participated at a moderate level. The general public participated in the management of tourism at a low level.

3. The characteristics of tourists or the factors affecting their preferences in choosing to visit the upper central plains provinces

The characteristics of tourists or the factors affecting their preferences in choosing to visit the upper central plains provinces were as follows: the physical aspect, the maintenance of the quality of the environment, the social aspect, the arts and culture, the value of the way of life and education, and the management aspect. Overall, it was found that these characteristics affected their preferences at the highest level in all aspects ($\bar{X}=3.73$).

4. The potential and the limitations with regard to developing tourism in the upper central plains provinces

As regards the potential in developing tourism, it was found that the upper central plains provinces were outstanding in terms of historical and archeological sites. There was cultural continuity over a long period of time and strong links to Buddhism. There were a variety of ethnic groups and a uniqueness in the way of life of local communities. There was an abundance of resources in terms of local wisdom in the form of art and culture and worthwhile handicrafts. Agriculture was abundant. Traveling was convenient because it was so near Bangkok. It was possible to promote other tourism activities within a short time. Moreover, these provinces are well-known internationally because they have tourist attractions that are also world heritage sites. This attracts the interests of a lot of foreign tourists.

The limitations of the tourism development were as follows. There was a lack of outstanding tourism products in the upper central plains provinces. There were no special types of tourist attractions known at an international level; the physical location of the provinces also proved a drawback since many saw it as a transit area on their way to the northern part of the country. There were not many tourists who planned to visit these provinces. Some places have not been developed or promoted as tourist attractions. The linkage between provinces of the same group and outside that group was not good. There was a lack of variety in terms of the integration of tourism, or

tourism was not seen as an important mechanism in working in conjunction with the industrial sector and the business sector to generate income in the provinces.

5. The guidelines for developing the potential for tourism and in overcoming the limitations to be able to make possible the development of tourism in the provinces in the upper central plains in a sustainable manner.

The upper central plains provinces have outstanding potential in terms of their history, archeological sites, and religious activities which can be developed as a learning resource which tourists can access at their leisure together with tourism. In addition, travel routes within these provinces can be linked using roads and waterways in order to increase interest in a greater variety of tourism activities. It would also spread tourism to other communities. At the same time, communities should collaborate in finding their own unique characteristics in order to create their own unique selling points. The emphasis should be on what the communities possess as their main selling points in terms of tourism.

6. Guidelines for integrating tourism within the upper central plains provinces in a sustainable manner

The integration that these provinces should aim for should be in the form of drawing up a strategic plan for tourism in each province and in all provinces in the same group to ensure that they are in line with one another. Tourist attractions should be developed as a living learning resource that visitors can access at their leisure and a network for tourism should be established linking all sectors involved.

Integration at the community level and at the provincial level should be as follows. Communities should be encouraged to review their own potential to determine what their good points are so that they could be promoted as tourist attractions. Clear-cut tourism plans should be drawn up in order to indicate the direction in which the tourist industry is going, including what adjustments should be made, what areas need to be developed and how to achieve this. In addition, there should be more tourist attractions at the community level as well.